

ZALLAKO UDAL FUNTSAREN ISAD

Identifikazio-arloa

Erreferentziazko kodea	ES 48020 AHFB/BFHA U48096
Titulua	Zallako Udal Artxiboa
Data(k)	1651 - 1940
Deskribapen maila	Funtsa
Deskribapen-unitatearen bolumena eta euskarria	<ul style="list-style-type: none"> - Metro linealak: 39,53 m/l - Kaxak:: 288 - Liburu solteak: 47 - Espediente-kopurua: 8.252 Papera.

Testuinguru arloa

Ekoizlearen izena	Zallako Udala
Instituzio historia	<p>Zalla Bizkaiko Enkarterri eskualdean dago eta Balmasedako barruti judizialekoa da. Bizkaiko Jaurreriko Batzarretan botoa eta eserlekua lortu zituen Enkarterrietan 1668ko azaroaren 6an, baina 1670era arte ez zen sartu.</p> <p>Giza bizitzaren aztarnak daude historiaurretik. Bolunburu auzoan herri harresitu bat agertu da Burdin Aroan. Zallan Flaviobrigara (Castro Urdiales) zihoan antzinako galtzada erromatarraren aztarnak ere aurkitu dituzte.</p> <p>XII. mendean Zalla ageri da dokumentuetan. Mende horretan eraiki zuten lehenengo San Migel parrokia. XIII. mendetik aurrera, leinuen artean desadostasunak sortzen hasi ziren, batez ere Salcedo eta Aiara leinuen artean, eta Behe Erdi Aroan, Erdi Aroko krisiak gogor iraun zuen, eta bando-gerren egoera etengabea izan zen. Zalla Lope Garcia de Salazarren "Bienandanzas y Fortunas" liburuan aipatzen da. XV. mendean Salazar eta Marrokin (biak Salcedokoekin ahaidetuta) izandako hainbat gatazka armatu kontatzen ditu, haien mendeko beste askoren laguntzarekin.</p>

<p>Instituzio historia</p>	<p>Istilu horietan laguntzeko, leinuek hainbat dorretxe eraiki zituzten Zallan, eta horietako batzuk gaur egun kontserbatzen dira, hala nola Marurikoa, estilo gotiko-errenazentistako defentsarako eraikina, XV. edo XVI. mendekoa eta lurralde-interesekoa. Testuinguru horretan sortu zen alkatetza, 1394an onartutako Enkarterrietako lehenengo Foruaren esparruan.</p> <p>Zalla Kostako Donejakue Bidearen saihebidetua izan zen eta gaur egun bada.</p> <p>Zallan ere gainerako gatazka armatuak gertatu ziren, mendeetan lurraldeak bizi izan zituenak, XIX. mendeko gerra karlistak eta XX. mendeko Gerra Zibila nabarmenduta.</p> <p>Udalerriaren ekonomia ekoizpen siderurgiko tradizionalen oinarritzen zen, Kadaguaren ertzetako hainbat burdinolen eta errota hidraulikoetako irin-ekoizpenaren bidez. Nekazaritzan ere garrantzia izan zuen artoaren eta txakolinaren ekoizpenak, eta Gaztelatik Bilboko portura Balmasedako aduanatik igarotzen zen merkataritzak eragin zion nolabait.</p> <p>Industria-iraultza XIX. mendearen amaieran iritsi zen Zallara. Burdinolak krisian sartu ziren eta fabrika berriak iritsi ziren, hala nola Papelera Española, Fábrica de papel de Fumar eta Sociedad Eléctrica Urrutia. Papelera Española beste ezein jarduera baino gehiago ahalbidetu zuen udalerrira garatzea. Gorakada demografiko handia izan, XX. mende osora zabaldua. Immigrazioa Balmaseda, Gueñes eta Gordexola auzo-udalerrietatik iritsi zen lehenik, eta, ondoren, beste probintzia batzuetatik, batez ere Araba, Burgos eta Palentziatik. 1894an inauguratutako La Roblako Trenbidearen instalazioari esker gertatu zen hori.</p> <p>XX. mendearen bigarren erdian, udalerriak hedapen handia izan du, eta Enkarterrietako lehena bihurtu da biztanleriari dagokionez.</p> <p>Zallak beste gorakada demografiko ikaragarria bizi izan du azken hamarkadetan. 80ko hamarkadatik, eskualdeko gainerako lurralde eta probintziatik etorritako biztanle ugari erakarri ditu. Ondorioz, funtsean bizitegitarako den udalerrira sortu da.</p>
-----------------------------------	--

Artxibo historia	<p>Zallako kontzejuko dokumentazioa udal artxiboan egon da, 1993an Bizkaiko Foru Agiritegi Historikora eraman zuten arte. Lekualdaketak 1940 baino lehenagoko dokumentazio historikoa ekarri zuen funtsean. Gainerako agiriak udal artxiboan daude.</p> <p>Bizkaiko Foru Aldundiko Ondare Historikoaren Zerbitzuak dokumentazioa lekualdatu aurretik egindako txostenaren arabera, artxibo handia eta osotua da.</p> <p>Artxiboa bi lekutan banatuta zegoen. Udaletxea beste eraikin batera eraman zuten, eta Udal Artxiboa ere lekuz aldatu. Hala ere, dokumentazioaren zati bat udaletxe zaharrean zegoen artean.</p> <p>Udal Artxiboa udaletxe berriko beheko solairuko gela berezi batean zegoen, egoera onean.</p> <p>Zallako lantegi-eskolako arduradunak agindu zuen dokumentazioaren zati bat. Gainera, administrarietako bat sortzen zen dokumentazioaren aurkibidea eguneratzeaz arduratzen zen.</p> <p>Dokumentazioak ordena kronologiko bat zuen, eta espediente eta dokumentu bakoitzak sinadura bat zuen instalatuta zegoen kutxen barruan. Lehenengo ehun kutxen dokumentazioak inbentario zehatza zuen, eta bertan zehatz-mehatz deskribatu zen dokumentu bakoitza. Inbentarioa mekanografiatuta eta topografikoki ordenatuta zegoen, kutxen ordenaren arabera. Gainerako dokumentazioa aldizka eguneratzen zen liburu batean jasota zegoen.</p> <p>BFAHn deskribatutako dokumentuen artean, Zallako artxiboan 1762an zeuden liburu eta dokumentuen inbentarioa dago. Halaber, 1668tik 1908ra bitarteko dokumentuen inbentario-liburu bat eta 1908tik 1928ra bitarteko beste liburu bat ageri dira.</p> <p>Dokumentazioarekiko kezka agerian geratu zen Udalak artxiboan zaindutako dokumentazioa konpontzeko eta antolatzeko arduraduna ordaindu zionean 1906an egindako lanengatik.</p>
Sarrera modua	BFAHn gordailatutako dokumentazioa 1994ko urtarrilaren 14an sartu da, Bizkaiko Foru Aldundiak eta Zallako Udalak 1993ko urtarrilaren 14an sinatutako lankidetzahitzarmena betez.

Eduki eta egitura arloa

Irismena eta edukia	Zallako elizateak eta udalak 1651 eta 1940 artean sortutako dokumentazio historikoa.
Balorazioa, hautaketa eta ezabaketa	Kontserbazio iraunkorreko dokumentazioa.
Sarrera berriak	Beste hitzarmen bat sinatuz gero, sarrera berriak egon daitezke.
Erakundea	<p>Dokumentazioa Udal Artxibozainen Lantaldearen sailkapen-koadroaren bidez antolatu da, serie batzuekin handituta.</p> <p>Koadroa BFAHn dauden udalerrri guztietarako erabiltzen da, eta, beraz, baliteke udalerrri horretan sortutako dokumentazioaren artean serie batzuk ez islatzea.</p> <p>Gobernuaren, Idazkaritzaren eta Udal Administrazioaren eta Ogasunaren jarduerak hartzen ditu, honela:</p> <ul style="list-style-type: none">– Gobernua: 936 dokumentu 1651 eta 1940 artekoak.– Idazkaritza: 5602 dokumentu 1734 eta 1940 artekoak.– Ogasuna: 1712 dokumentu 1733 eta 1940 artekoak.

Sartzeko eta erabiltzeko baldintzen arloa

Sartzeko baldintzak	Sarrera askea. Salbuespenetarako, ikus Bizkaiko Foru Agiritegi Historikoaren ISAD.
Erreproduktzio baldintzak	Erreproduktzio askea. Salbuespenetarako, ikus Bizkaiko Foru Agiritegi Historikoaren ISAD.
Dokumentuen hizkuntza/idazkera	Gaztelania.
Ezaugarri fisikoak eta baldintza teknikoak	Kontserbazio-egoera, oro har, ona da.
Deskribapen tresnak	<p>Dokumentazio guztia katalogatuta dago, eta Bizkaiko Foru Agiritegi Historikoko Udal Atalak erabiltzen dituen deskribapen-tresnen bidez eskura daiteke:</p> <ol style="list-style-type: none">a. Sailkapen-koadroa.b. ARWE datu-basea, artxiboari buruzko katalogazioa kudeatzeko. Hainbat sarbide-puntu eta onomastika, toponimia eta gaikako indize ditu.c. ARIT datu-basea, kanpo-kontsultarako, aurrekoaren informazio eta sarbide berarekin.

Lotutako dokumentazio arloa

Jatorrizko dokumenturik ote dagoen eta horien kokalekua	Dokumentazio guztia originala da.
Kopiarik ote dagoen eta horien kokalekua	Bizkaiko Foru Agiritegi Historikoa gordetzen duen dokumentazioaren zati bat digitalizatzen eta Interneten erabiltzaileen eskura jartzen ari da. Sarbidea ARITen datu-basearen bidez ere egiten da. Akta-liburuak, 1830 baino lehenagoko dokumentazioa, 1900 baino lehenagoko dokumentazioa (planoak barne), eta 1910 baino lehenagoko biztanleen erroldak digitalizatu dira.
Lotutako deskribapen unitatea	Zallaren Udalarekin lotutako dokumentu-iturriak daude BFAHren ataletan, batez ere administrazio-atalean eta atal judizialan. Udalak 1941etik gaur egun arte sortutako dokumentazioa udaletxean gordetzen da.
Argitalpenei buruzko oharra	Royo Ruiz, Marco Alfredo (2003). Zalla: Azterketa historiko-artistikoak. Bizkaiko herrien monografiak. Bizkaiko Foru Aldundia. Bilbo.

Oharren arloa

Oharrak	Bizkaiko Foru Agiritegi Historikoko Udal Atalak artxibo historikoaren funtzioa betetzen du funtsak gordailutu dituzten udalerrientzat.
---------	--

Kontrol arloa

Artxibozainaren oharra	Actuaciones Culturales Estrategicas 4 SL enpresak Bizkaiko Agiritegi Historikoko udal-atalerako egindako deskribapena, bertako teknikariak gainbegiratuta.
Arauk edo erregelak	General International Standard Archival Description, Second Edition, ISAD (G) (Agirien Deskribapenerako Nazioarteko Arau Orokorra). Deskribapen Agirien Batzordeak hartutakoa Agirien Nazioarteko Kontseiluan, Stockholmen (Suedia), 1999ko irailaren 19-22an. Madril. 2000.
Deskribapenaren data	2020/01/20